

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน

คือ

- ก. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสารคดี
- ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดี

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสารคดี

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสารคดี ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. ความหมายของสารคดี
2. ชนิดของสารคดี
3. การเขียนเรื่องประเภทสารคดีโดยทั่วไป
4. สารคดีประเภทบทความ
5. สารคดีชีวประวัติ
6. สารคดีท่องเที่ยว
7. สารคดีประเภทความเรียง
8. การอ่านและพิจารณาสารคดี

ความหมายของสารคดี

สารคดีเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งซึ่งรู้จักกันดี คำนี้มักใช้คู่กันกับคำว่า บันเทิงคดี
เสมอ ๆ การที่แบ่งวรรณกรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ นั้น จะช่วยทำให้การศึกษาวรรณกรรม
สะดวกยิ่งขึ้น และมีประโยชน์ในการเลือกวรรณกรรมมาอ่าน โดยทั่วไปนิยมแบ่งงานวรรณกรรม

ตามลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมเป็นมันเหิงคดีและสารคดี ถ้าแบ่งตามลักษณะการแต่ง ก็แบ่งเป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ถ้าพิจารณาตามลักษณะการแต่ง สารคดีก็จัดเป็นชนิดหนึ่งของวรรณกรรมร้อยแก้ว ถ้าพิจารณาตามลักษณะเนื้อหาจัดเป็นประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ

วรรณกรรมประเภทสารคดีของไทยเราได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก ความเจริญทางการพิมพ์ การติดต่อกับชาวต่างประเทศ การไปศึกษาเล่าเรียนในต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้รูปแบบวรรณกรรมประเภทสารคดีแพร่หลายขึ้นในประเทศไทย ซึ่งเริ่มปรากฏอย่างเด่นชัดในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ สารคดีเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และมีผู้อ่านกันมากทั้งในหมู่นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไป แม้แต่ในหนังสือเรียนภาษาไทยก็มีการคัดเลือกสารคดีมาเป็นบทเรียนให้นักเรียนได้ศึกษา หรือใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา อ่านประกอบส่งเสริมบทเรียน เราใช้คำว่า สารคดี คู่กันกับ มันเหิงคดีเสมอ ๆ คำทั้งสองนี้มีความหมายแตกต่างกันข้ามกัน มันเหิงคดีเป็นเรื่องที่มุ่งให้ความเพลิดเพลิน ส่วนสารคดีนั้นมุ่งให้ความรู้

เจือ สตะเวทิน (2517 : 7) ให้ความหมายสารคดีไว้ว่า

สารคดีตรงกับภาษาอังกฤษว่า Non-Fiction และ Feature กล่าวคือ Non-Fiction แปลว่าไม่ใช่เรื่องสมมุติ เป็นเรื่องที่มีสาระมีคุณค่าทางสติปัญญา เป็นเรื่องทางวิชาการเป็นพื้น ส่วน Feature ใช้ในวงการหนังสือพิมพ์ หมายถึงบทความเด่น (Feature Article) บทความเด่นเช่นนี้ในภาษาไทยก็เรียกว่าสารคดีเหมือนกัน มีชื่อเรียกว่าสารคดีสำหรับหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร ดังนั้นคำว่าสารคดีในภาษาไทยตรงกับภาษาอังกฤษ 2 คำ คือ โดยนัยกว้างตรงกับ Non-Fiction และโดยนัยแคบตรงกับ Feature

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2518 : 10) ให้ความหมายของสารคดีไว้ว่า

สารคดีตามนัยแห่งความหมายก็คือ วรรณกรรมที่ให้ความรู้หรือความคิดเห็นที่เป็นคุณประโยชน์แก่หนังสือสารคดีบางเรื่องถึงแม้ว่าผู้เขียนจะเจตนาให้ความรู้ แต่ส่วนภาษาและกลวิธีในการเสนอความรู้และความคิดเห็นนั้นมีมาตรฐานเยี่ยมยิ่งจึงให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านไปควบอีกสัดส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หนังสือสารคดีเป็นวรรณกรรมที่ผู้แต่งเจตนาให้ผู้อ่านใช้สติปัญญา มิไฉนจะให้อารมณ์

ชลธิรา กลักอัย (2511 : 166) มีความเห็นสอดคล้องกับ ม.ล.บุญเหลือ - เทพสุวรรณ โดยกล่าวว่า "สารคดีหมายถึงงานเขียนที่ผู้แต่งเจตนาให้สาระความรู้แกผู้อ่าน เป็นเบื้องต้น มีความเพลิดเพลินเป็นเบื้องหลัง นักเขียนสารคดีที่มีฝีมือบางคน อาจจะเขียน สารคดีให้อ่านได้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลินเหนือกว่าบันเทิงคดีทั่วไปก็เป็นได้ มีข้อน่าสังเกต ว่าเอกสารหรือหนังสือที่เขียนเป็นวิชาการโดยตรงไม่เรียกว่าเป็นสารคดี"

ประทีป วาทิกทินกร และสมพันธ์ เลขาพันธ์ (2524 : 13) ให้ความหมาย สารคดีไว้เพียงสั้น ๆ ว่า "สารคดีหมายถึงหนังสือที่มีเนื้อหาสาระในอันที่จะให้ความรู้ความคิด และอาจให้ความบันเทิงทางค่านิยมปัญญาไปด้วย"

จากความหมายของสารคดีดังกล่าวแล้วนั้น สามารถจับความสำคัญของความหมาย ของสารคดีได้ว่า สารคดีคืองานเขียนที่มุ่งให้ความรู้ความคิดเป็นหลักสำคัญ และในขณะเดียวกัน ก็ให้ความบันเทิงควบคู่กันไปด้วย และจากความหมายต่าง ๆ นั้น สารคดีจะเป็นงานเขียนที่มี ลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ (เนาวรัตน์ สวินทร์ 2525 : 24)

1. ท่องเสนอเรื่องราว
2. ชักนำความคิดของผู้อ่าน
3. ให้ความบันเทิงแกผู้อ่าน

ชนิดของสารคดี

สารคดีมีมากมายหลายรูปแบบ ที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ บทความ ชีวประวัติ บันทึก และบางรูปแบบนั้น ผู้อ่านอาจไม่ทราบว่า เป็นชนิดหนึ่งของสารคดี เช่น จดหมายเหตุ ความทรงจำ การรู้จักชนิดของสารคดีอย่างถูกต้อง จะเป็นประโยชน์ต่อการอ่าน และการศึกษาวรรณกรรม เรื่องนั้น ๆ มีผู้แบ่งชนิดสารคดีไว้หลายคน เช่น

ประจักษ์ ประภาพิทยากร (2522 : 280) แบ่งสารคดีไว้สรุปได้คือ ความเรียง สารคดีท่องเที่ยว สารคดีชีวประวัติ สารคดีวิชาการ สารคดีเบื้องหลังข่าว บทความ อนุทิน และจดหมายเหตุ

บางท่านก็แบ่งแยกย่อยละเอียดมากกว่านี้ แต่ส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงในทำนองเดียวกัน ที่กล่าวมาแล้ว ที่พิเศษเพิ่มเติมเข้ามาและมีผู้กล่าวถึงไว้ ได้แก่ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุพรรณ (2518 : 10-11) แบ่งสารคดีไว้หลายชนิด ส่วนที่แตกต่างไปจากของ ประจักษ์ ปรากฏพิทยากร กล่าวโดยสรุป มีดังนี้คือ เอกสารวิชาการ บทเรียบเรียงเพื่ออ่านออกเสียง ความทรงจำ กฎหมาย หรือระเบียบต่าง ๆ หนังสือหรือเอกสารเพื่อสอนศีลธรรมจรรยา

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2519 : 176) แบ่งชนิดของสารคดีไว้มีทั้งส่วนที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับที่มีผู้แบ่งไว้แล้วโดยทั่ว ๆ ไป และมีทั้งส่วนที่แตกต่างออกไปจากของคนอื่น ๆ ส่วนที่แตกต่างออกไปนั้น สรุปได้มี 4 อย่าง คือ คติธรรม บทวิจารณ์ บทสัมภาษณ์ บทอภิปราย ปาฐกถา

จะเห็นว่าแต่ละบุคคลแบ่งชนิดของสารคดีแตกต่างกันไปในรายละเอียดปลีกย่อย ส่วนใหญ่แล้วคล้ายกัน แต่มีอีกท่านหนึ่ง แบ่งชนิดสารคดีไว้ในแนวแปลกไปอีกลักษณะหนึ่งคือ หทัย ศันทยง (2525 : 129-131) แบ่งสารคดีออกเป็น 8 ชนิด สรุปได้คือ สารคดีเรื่องสั้น วรรณคดี ความเรียง ชีวประวัติ อนุทิน สารคดีล้อเลียน สารคดีภาพ และสารคดีมิโนสาเร่

เมื่อศึกษาชนิดของสารคดีแล้วจะทราบว่าขอบข่ายของสารคดีกว้างขวางมาก บางครั้ง เนื้อหาแบบเดียวกัน ก็เรียกชื่อต่างกันไป บางครั้งรูปแบบนี้บุคคลหนึ่งจัดเป็นสารคดี แต่อีกบุคคลหนึ่งไม่จัดไว้ในชนิดของสารคดี การศึกษาในเรื่องนี้จึงควรที่จะพิจารณาจากหลาย ๆ บุคคล หลาย ๆ แนว จะช่วยให้เข้าใจชนิดของสารคดีได้ถูกต้องชัดเจนดีกว่าที่จะยึดแนวการแบ่งของใครคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะ และจากแง่ความคิดของบุคคลต่าง ๆ นั้น พอสรุปชนิดของสารคดีได้เป็น 8 ประเภท คือ บทความ ความเรียง สารคดีชีวประวัติ สารคดีท่องเที่ยว บันทึกและจดหมายเหตู บทวิจารณ์ บทอภิปราย หนังสือหรือเอกสารเพื่อสอนศีลธรรมจรรยา

การเขียนเรื่องประเภทสารคดีโดยทั่วไป

การเขียนเรื่องประเภทสารคดีก็เช่นเกี่ยวกับการเขียนเรื่องประเภทอื่น ๆ คือต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการเขียน มีเนื้อหาที่จะนำมาเขียน และมีขั้นตอนในการเขียน

ในเรื่องของจุดมุ่งหมาย นับเป็นประเด็นสำคัญประการแรก การจะเขียนสิ่งใดก็ตามต้องมีจุดมุ่งหมายให้แน่นอนว่าต้องการอะไร เช่น เพื่อแนะนำ เพื่อวิจารณ์ เป็นต้น จุดมุ่งหมายหลักจะนำ

ไปสู่ขั้นตอนในการเขียนให้เป็นไปอย่างราบรื่น มีสัมพันธภาพ

เมื่อมีจุดมุ่งหมายในการเขียนแล้ว ก่อนลงมือเขียนจำเป็นต้องเลือกรื่องหรือเนื้อหาที่จะเขียนว่าจะเขียนเกี่ยวกับเรื่องอะไร เนื้อหาที่จะนำมาเขียนสารคดีมีมากมาย แล้วแต่ว่าผู้เขียนจะถนัดในเรื่องใด เนื้อหาที่ควรนำมาเขียนสารคดีนั้น ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 281) เสนอแนะไว้สรุปได้ว่า ควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมตัวเองให้ดีขึ้น เช่น การบำรุงสุขภาพหรือเป็นเรื่องแนะนำต่าง ๆ อาจแนะวิธีปฏิบัติ แนะนำสถานที่ แนะนำบุคคลที่น่าสนใจ นอกจากนี้ควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่น่าสนใจของประชาชน เหตุการณ์สำคัญ ข้อคิดเห็นที่สำคัญ ตลอดจนเรื่องจริงใจให้สนุกสนานเพลิดเพลินอื่น ๆ เช่น การทำงานอดิเรก

เมื่อเลือกเนื้อหาที่จะเขียนได้แล้ว ก็พิจารณาว่าควรจะใช้รูปแบบใดในการนำเสนอเรื่องราวเหล่านั้นอย่างเหมาะสม เช่น ถ้าต้องการแสดงความคิดเห็น ควรนำเสนอในรูปแบบของบทความ การจะเลือกใช้รูปแบบใดก็ตาม จะต้องมีส่วนขั้นตอนในการเขียน วิลาศ มณีวัต (2517 : 84) กล่าวว่า ขั้นตอนในการเขียนสารคดีโดยทั่วไป แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ

1. ระยะการเตรียมตัว เป็นระยะที่สำคัญต้องอ่านต้องสัมภาษณ์ ต้องดูของจริง เพื่อค้นหาหลักฐานประกอบสารคดี
2. ระยะลงมือเขียน ต้องขិតขั่นให้น่าสนใจ อันเป็นการเรียกร้องความสนใจของผู้อ่าน
3. เนื้อหา จะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ และไม่ยากต่อการเข้าใจ ในการเขียนต้องมองให้ทุกแง่ทุกมุม
4. วิธีเขียน ถ้าจะเขียนลงนิตยสารใด ก็ควรศึกษานิตยสารนั้นว่าจะมีลักษณะแนวโน้มอย่างไร และต้องเขียนให้เข้าใจง่าย ชวนอ่านชวนสนใจให้ติดตาม อย่าใช้ภาษารุงรัง เขียนแล้วต้องแก้แล้วแก้อีก มิใช่ว่าเขียนครั้งเดียวก็ใช้ได้เลย

สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญพอสมควรในการเขียนสารคดีซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความน่าสนใจ ความสำคัญให้แก่งานเขียนสารคดีนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น คือ การสอดแทรกคติพจน์หรือข้อคิดลงในข้อเขียน ดังคำกล่าวของ ฉุน ประภาวิวัฒน์ (2510 : 91) ว่า

การเสริมแทรกคติพจน์หรือข้อคิดลงในข้อเขียนนั้นมีความสำคัญและความจำเป็นอยู่ไม่น้อย เพราะวาททั้งนี้ทั้งนั้น เรื่องที่กำลังเขียนอยู่นี้คือสารคดี การที่จะเขียนเรื่องไปอยู่ไปเฉย ๆ นั้น เป็นการเขียนที่หย่อนอุบายประโยชน์ การอ่านสารคดีนั้นผู้อ่านจำเป็นต้องคอยไตร่ตรองประโยชน์ด้วย ถ้าไม่มากอย่างน้อยก็ควรที่จะไตร่ตรองอะไรฝากให้เป็นข้อคิดประจำใจไว้มานาน เรื่องที่เขียนนั้นจึงจะมีสี่สัรระการใจทั่วไหมลิมเลือน การเสริมเติมใหญ่เติมคั่งจวบมานี้ ถ้าเราสามารถสืบทอดกรອງลงไปก็ควาย ก็ยังเพิ่มเติมสี่สัรอันเข้มข้นให้แก่วรรณคดีที่เขียนอีกมาก และทั้งนี้จะทำให้ผู้อ่านรู้สึกคึกคักจริงจังใจให้เลื่อมใสในบทความที่กำลังอ่านอยู่นั้นอีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว การเขียนสารคดีควรมีหลักในการเขียน เพื่อให้เรื่องน่าอ่าน น่าสนใจยิ่งขึ้น หลักในการเขียนสารคดีที่ดี มีข้อควรคำนึงดังนี้ (อุฬาร เนืองจางงศ์ 2508 : 159)

1. ต้องใช้สำนวนภาษาที่บุคคลทั่ว ๆ ไป จะเข้าใจได้ง่าย ไม่ใช่สำนวนเฉพาะกลุ่ม
2. ให้ความเพลิดเพลินและให้ผู้อ่านครุ่นคิด บางครั้งความเศร้าโศกของเนื้อเรื่องก็สามารถทำให้ผู้อ่านรู้สึกคันคันใจ และเกิดความเคลิบเคลิ้มกับเนื้อหาของเรื่อง
3. ให้ความเร้าเร้าใจ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ ให้ความเห็นอกเห็นใจ และให้ความแปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบใคร
4. อย่าให้ยาวเยิ่นเย้อ ควรให้เป็นเรื่องสั้นอ่านจบในระยะเวลา 15-30 นาที เป็นอย่างมาก และในช่วงเวลานี้ควรจะให้มีความน่าสนใจในเรื่องเดียวกัน

สรุปแล้ว สารคดีทั่ว ๆ ไป จะต้องมุ่งหมายในการเขียน การเลือกเนื้อหาควรเป็นเรื่องที่บุคคลโดยทั่วไปสนใจ และในการเขียนจะต้องมีหลักการเขียน มีส่วนประกอบที่เราใจให้อยากอ่าน เช่น มีการยกอุทาหรณ์ มีภาพประกอบ เล่านิทานแทรก หรือแทรกคติข้อคิดที่เป็นประโยชน์ไว้ในเรื่อง การที่สารคดีจะน่าสนใจ น่าอ่านมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับผู้อ่าน และมีมือในการเขียนของผู้เขียนด้วย

ในปัจจุบันวรรณกรรมประเภทสารคดีเป็นที่แพร่หลายทั้งในการเขียนและถว้อ่านทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โรเบิร์ต จี คาร์เซน (Robert G. Carlsen 1971 : 168) กล่าววว่า "ในทุก ๆ ปี หนังสือใหม่ที่ผลิตออกมาสำหรับนักอ่านวัยรุ่นนั้น เกือบประมาณเศษสองส่วนสามเป็นประเภทสารคดี และสารคดีเหล่านั้นจะอธิบายเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญทางด้านวิทยาศาสตร์ ชูรกี

งานอดิเรก กิจกรรม ฯลฯ" การที่มีผู้นิยมผลิตและอ่านสารคดีมากขึ้นเป็นลำดับนี้ เป็นเพราะสารคดี
สนองความต้องการของผู้อ่านไ้มากในหลาย ๆ ด้าน เพราะนอกจากเนื้อหาจะมีขอบเขตอย่าง
กว้างขวางแล้ว ยังได้รับทั้งประโยชน์และความบันเทิงจากการอ่าน

สารคดีที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านและเป็นตัวจูงกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งสมควรรัฐราย-
 ละเยี่ยหหรือมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับรูปแบบของสารคดีเหล่านี้ เพื่อประโยชน์ในการอ่านและการ
 ศึกษา ได้แก่ สารคดีประเภทบทความ สารคดีชีวประวัติ สารคดีท่องเที่ยว สารคดีประเภทความ
 เรียง

สารคดีประเภทบทความ

บทความตรงกับภาษาอังกฤษว่า Article บทความก็คือข้อเขียนที่แสดงออกซึ่ง
 ความรู้ ความคิดเห็นในเรื่องทั่ว ๆ ไป และมักจะเกี่ยวกับข่าวสำคัญในระยะนั้น เพราะเมื่อผู้อ่าน
 ได้ข้อเท็จจริงจากเนื้อหาแล้ว บางคนยังต้องการความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวนั้น ๆ อีกด้วย
 (วาสนา เกตุภาค ม.ป.ป. : 90)

บทความนั้นต่างจากความเรียงตรงที่ว่าบทความมีลักษณะเป็นการเป็นงานมากกว่า
 ความเรียงธรรมดาทั่ว ๆ ไป การเขียนบทความต้องมีเทคนิคพิเศษในการเขียนจึงจะน่าอ่าน เรา
 จะพบบทความมากในหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ บทความนี้สามารถนำมาศึกษาและอาจนำมา
 ใช้อ้างอิงได้ บทความแบ่งออกได้หลายแบบ ดังเช่น

เซอร์เลย์ ไบจิ (Shirley Biagi 1981 : 23-24) แบ่งบทความในหนังสือพิมพ์
 ออกเป็น 10 ชนิด สรุปได้ดังนี้คือ บทความที่ให้ข้อมูลข้อเท็จจริงต่าง ๆ บทความที่อธิบายวิธีทำ
 บทความแสดงลักษณะของบุคคล บทความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ บทความเกี่ยวกับประสมการณ์เฉพาะ
 ของบุคคล บทความวิจารณ์แนะนำ บทความล้อเลียนขำขัน บทความเกี่ยวกับการท่องเที่ยว บทความ
 เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน บทความแสดงแง่คิดและความคิดเห็นต่าง ๆ

เจือ สตะเวทิน (2517 : 65-87) แบ่งบทความไว้สรุปได้ดังนี้ บทความบรรยาย
 บทความรายงาน บทความเชิงโต้ข้อขัดแย้ง บทความที่คนสนใจ บทความสัมภาษณ์ บทความอธิบาย
 วิธีทำ บทความแสดงความคิดใหม่ บทความร่างบุคลิกลักษณะบุคคล บทความในรอบปี และบทความ
 ทั่วไป

การแบ่งชนิดของบทความดังกล่าวแล้ว ส่วนใหญ่สอดคล้องกัน และถ้าพิจารณาการเขียนบทความที่ปรากฏอยู่หลายลักษณะหลายแบบนั้น จะพบลักษณะเด่นชัดอย่างหนึ่งของบทความ คือ เป็นวรรณกรรมที่เขียนขึ้นจากความเป็นจริงหรือมีหลักฐาน เรื่องที่เขียนขึ้นจะต้องเป็นเรื่องที่คนสนใจ บทความนั้นมีจุดประสงค์ในการเขียนหลายประการ เช่น แสดงความคิดเห็น แนะนำ เคือนสติ การเสนอบทความจะสอดคล้องความคิดของผู้เขียนลงไปด้วย บางครั้งผู้เขียนเขียนได้ดีมาก มีกลวิธีที่จะสอดคล้องความคิดของตนลงไปในเนื้อหาได้อย่างแนบเนียน

องค์ประกอบของบทความ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ คำนำ เนื้อเรื่อง สรุป คำนำจะเป็นการเปิดเรื่อง นำผู้อ่านเข้าสู่เนื้อเรื่อง ส่วนมากจะไม่ยาว การเขียนคำนำมีหลายกลวิธี เช่น บอกกล่าวโดยตรง ให้คำจำกัดความ ส่วนเนื้อเรื่อง จะเป็นการอธิบายขยายความเสริมความให้ชัดเจน อาจมีการอ้างหลักฐาน สถิติตัวเลขประกอบสนับสนุนความคิดเห็นให้หนักแน่นน่าเชื่อถือ และสรุปจะเป็นการปิดเรื่อง อาจให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดหรือคำแนะนำให้ผู้อ่านคิดแก้ไข

การเขียนบทความที่น่าสนใจ ผู้เขียนต้องมีกลวิธีในการเขียน ศรีธวัช อยู่สุขซี (2519 : 155) กล่าวถึงกลวิธีในการเขียนบทความไว้ว่า

ผู้เขียนมักจะเริ่มต้นด้วยคำที่เรียกรู้อึงความสนใจของผู้อ่าน และทำให้ผู้อ่านเตรียมตัวว่า ในบทความนี้ผู้เขียนจะส่งสารอะไรให้แกผู้อ่าน ซึ่งสามารถใช้กลวิธีใดหลายอย่าง เช่น ควบการใช้อุปมาอุปไมย ใช้โคลงกลอน สุภาษิต คำกล่าวที่คมขำ ยั่วผู้อ่าน แล้วผู้เขียนจะเอาความคิดที่จะส่งสารให้ผู้อ่านเขียนลงไป และในตอนท้ายผู้เขียนจะสรุปความคิดเห็นของตน อาจจะจบลงโดยใส่คำถามให้ผู้อ่านคิดต่อไป หรือสรุปด้วยข้อความที่หวังให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น หรือเคือนสติผู้อ่านไม่ให้ลืมข้อความที่สำคัญด้วยวิธีการแนะนำหรือย้ำข้อความบางประการ

บทความเป็นที่นิยมอ่านกันมาก เช่น บทความแสดงความคิดเห็น บทความวิชาการ บทความที่สมควรเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ไม่ยาวหรือสั้นจนเกินไป มีวิธีการเขียนเร้าใจผู้อ่าน ภาษาที่ใช้ควรคมคาย กระชับรัดกุมเข้าใจง่าย เนื้อเรื่องควรมีหลักฐานข้อเท็จจริง ไม่ใช่เรื่องที่ผู้เขียนนึกเอาเอง ต้องมีเหตุผลข้อมูลสนับสนุน และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือผู้เขียนควรที่จะได้แสดงข้อคิดเห็น แนะนำ ชี้แนะ คิดหาทางแก้ไขปัญหาไว้ด้วย

สารคดีชีวประวัติ

ชีวประวัติเป็นการเขียนเล่าเรื่องราวของบุคคล สภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ถ้าเป็นการเขียนที่ผู้อื่นเขียนถึงเจ้าของประวัติ เรียกกัว่า ชีวประวัติ แต่ถ้าผู้เขียนเขียนเล่าเรื่องราวของตัวเองเรียกว่า อັทชีวประวัติ

ชีวประวัติหรืออັทชีวประวัติ เป็นหนังสือที่มีคุณค่ามากโดยเฉพาะต่อวัยรุ่น เพราะเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้แก่ผู้อ่าน ทำให้เข้าใจเหตุการณ์ดีขึ้น เข้าใจความคิด การปฏิบัติตน การแก้ไข้ปัญหาต่าง ๆ ชีวประวัติจึงเป็นเรื่องราวที่มีประโยชน์ และเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ดังที่ ชาร์ลส ออต เฮส ฮัค (Charlotte S Huck 1961 : 555) กล่าวว่า "ชีวประวัติ เป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมจากเด็ก ๆ สูงมากที่สุดทีเดียว เด็กพอใจในการอ่านเรื่องของชีวิตและความสำเร็จของบุคคล ชีวประวัติของบุคคลต่าง ๆ จะช่วยขยายโอกาสให้เด็กได้รู้ว่า ยังมีผู้อื่นซึ่งยิ่งใหญ่อยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต"

ความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับความคิดของ ฌองค์ ทองปาน (2526 : 45) ที่กล่าวไว้สรุปได้ว่า เด็กมักสนใจอ่านสารคดีประเภทชีวประวัติบุคคลสำคัญ เพราะอ่านแล้วสนุกสนาน เพลิดเพลิน และได้รับคุณค่าต่าง ๆ หลายประการ เช่น ให้อุคมคติในการดำรงชีวิต ให้แบบอย่างที่ดีแก่ผู้อ่าน และทำให้เห็นความสำเร็จ ความล้มเหลวของบุคคล

หนังสือชีวประวัติมีหลายลักษณะ ผู้อ่านควรเข้าใจลักษณะเหล่านี้ด้วย เพื่อจะได้เข้าใจชีวประวัติ เรื่องนั้นได้ดีขึ้น

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2525 : 139-141) แบ่งชีวประวัติออกเป็น 4 แบบ สรุปได้คือ

1. ชีวประวัติที่รวบรวมจากการค้นคว้า ได้จากการค้นคว้ารวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับบุคคลผู้นั้น
2. ชีวประวัติที่มีผู้กำหนดให้เขียน เป็นแบบที่ทายาทหรือญาติมิตรจัดการให้เขียนขึ้น
3. ชีวประวัติสอนใจ มุ่งเพื่อให้เป็นอุทาหรณ์ เป็นตัวอย่างชีวิต

4. อัครชีวประวัติ เป็นประวัติที่เจ้าของประวัติเป็นผู้เขียนขึ้นเอง

กระแสร มัลยาภรณ์ (2512 : 105) แบ่งชีวประวัติไว้ 2 แบบ สรุปได้คือ

1. แบ่งตามลักษณะงานเขียน เป็นชีวประวัติ อัครชีวประวัติ และจดหมายที่เกี่ยวข้องกับประวัติของบุคคล
2. แบ่งตามที่เกิดของชีวประวัติ แบ่งเป็นชีวประวัติของคนไทย หรือที่คนไทยแต่งและชีวประวัติที่แปลมา

การเขียนสารคดีชีวประวัติไม่ใช่เรื่องที่ทำใ้โดยง่าย ท้องอาศัยการค้นคว้าหาหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบกัน ผู้เขียนก็คงมีเจตคติธรรมที่เที่ยงตรงในการเขียน ไม่ว่าจะ เป็นเจ้าของประวัติเขียนเองหรือผู้อื่นเขียน งานชีวประวัตินั้นจึงจะมีคุณค่า ในการศึกษางานเขียนประเภทนี้ เรื่องที่น่าศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วนคือ ในค่านิยม คุณค่าต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง เช่น การปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น ความมีคุณธรรมต่าง ๆ ความสำเร็จ ความผิดพลาดที่เกิดขึ้น เป็นต้น และนอกจากเราจะใช้ศึกษาตัวบุคคลในกานต่าง ๆ แล้ว เราอาจใช้ประกอบในการเข้าใจสภาพสังคม สภาพเหตุการณ์ในขณะนั้นได้ เพราะชีวิตของมนุษย์เรานั้นย่อมสัมพันธ์อยู่กับสภาพแวดล้อม กัย ดังที่ เมย์ ฮิล อาร์บุทโนต (May Hill Arbuthnot 1964 : 519) กล่าวว่า "เส้นทางเดินของชีวิตมนุษย์ขึ้นอยู่กับความสามารถที่มีอยู่ในตัวของเขาเองและสิ่งแวดล้อม"

เราจึงสามารถใช้ชีวประวัติศึกษาได้ทั้งในเรื่องส่วนบุคคลและสภาพแวดล้อมทั่วไป แต่จะใช้เป็นหลักฐานสำคัญคงไม่ได้ เนื่องจากผู้เขียนอาจมีอคติในการเขียน ให้ข้อมูลบางอย่างไม่ตรงกับความจริง ทำให้ชีวประวัตินั้นคลาดเคลื่อนไปได้ ดังนั้นในการอ่านผู้อ่านจะต้องใช้วิจารณญาณในการอ่าน พินิจพิจารณาหรือตรวจสอบความเชื่อมั่นได้โดยอ่านจากหนังสือหลาย ๆ เล่มที่กล่าวถึงบุคคลคนเดียวกันนี้ จะอย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่จะได้รับจากการอ่านสารคดีชีวประวัตินี้คือ เราสามารถใช้อาศัยเป็นแนวทางหรือตัวอย่างในการดำเนินชีวิตของเราต่อไปได้

สารคดีท่องเที่ยว

สารคดีท่องเที่ยว ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Travelogue สารคดีประเภทนี้สนองความอยากรู้อยากเห็นอันเป็นความต้องการทางธรรมชาติของมนุษย์ หนังสือท่องเที่ยวใ้กับความนิยม

อ่านไม่น้อยไปกว่าสารคดีประเภทอื่น ๆ และนับวันก็จะแพร่หลายมากขึ้น

สารคดีท่องเที่ยว คือวรรณกรรมที่มุ่งเล่าเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ที่คนได้พบหรือประสบในขณะท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวไปในที่ใด สารคดีท่องเที่ยวทำหน้าที่เป็นเสมือนมัคคุเทศก์นำผู้อ่านไปท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ ทั่วใกล้ไกล ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งผู้อ่านจะได้รับทั้งความรู้ สนุกสนาน และพักผ่อนหย่อนใจในการท่องเที่ยวไปกับการอ่านนี้

กระแสร่วมมาลาภรณ์ (2512 : 99) แบ่งสารคดีท่องเที่ยวออกเป็น 2 อย่างคือ

1. แบ่งโดยวิธีการเล่า อาจเป็นการเล่าไปเรื่อย ๆ หรือเล่าเปรียบเทียบ
2. แบ่งโดยพื้นที่ เป็นท่องเที่ยวในประเทศ ท่องเที่ยวในเอเชีย และท่องเที่ยว

นอกเอเชีย

ในปัจจุบันมีสารคดีท่องเที่ยวปรากฏออกมามากมายหลายเรื่อง บางเรื่องก็เขียนได้ดี ได้รับรางวัล เช่น คินแดนแห่งความสงบงามเช้า ของอมราวดีและคณะ กุ๊กกั๊ก ของสุนัย ราชภัฏมหาวิทยาลัยลักษณะของสารคดีท่องเที่ยวที่ดี ควรมีลักษณะต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ (ประทีป เหมือนนิล 2523 :

102)

1. ต้องเขียนตามความเป็นจริงควยข้อมูลที่ถูกต้องแน่นอน
2. ต้องให้ความรู้ที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแก่ผู้อ่านอย่างสมบูรณ์ที่สุด เช่น คำนสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ประวัติศาสตร์ รวมทั้งรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ พอที่จะให้ผู้อ่านใช้เป็นคู่มือการเดินทางท่องเที่ยวได้
3. ผู้แต่งอาจแทรกเรื่องเกร็ด คำานาน นิทาน เรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่นั้นลงไปควย เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน
4. ผู้แต่งจะต้องมีศิลปะการประพันธ์ที่ดี สามารถเร้าใจให้ผู้อ่านติดตามเรื่องไปโดยไม่เบื่อหน่าย ไซภาษา่างาย ๆ เพื่อสะดวกแก่การเข้าใจ
5. ผู้แต่งจะต้องแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวควยใจเป็นกลาง เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

สารคดีท่องเที่ยวของไทยมีทั้งที่เขียนลงในนิตยสาร วารสารต่าง ๆ และจัดพิมพ์เป็น

เล่ม นับเป็นวรรณกรรมที่น่าสนใจและเหมาะสมที่จะสนับสนุนให้เด็กอ่าน จะช่วยให้มีประสบการณ์มากขึ้นจากเดิม และบางครั้งบางสิ่งอาจนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง เนื่องจากหนังสือประเภทนี้มีมากพอสมควร การเลือกอ่านจะต้องเลือกเรื่องดี ๆ ที่แต่งขึ้นอย่างมีสาระ มีความเป็นจริง ไม่ใช่เพียงแต่จะเขียนให้สนุกสนานเท่านั้น

ในการอ่านสารคดีประเภทนี้ ควรพิจารณาในก้านต่าง ๆ ดังนี้ สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2520 : 42-43) กล่าวไว้สรุปได้ว่า การอ่านสารคดีท่องเที่ยวควรพิจารณาค้นการประหยัคคือกล่าวเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจ เขียนรวบรัดเหมาะสม ใช้ภาษารักกุ่ม อ่านเข้าใจง่าย มีศิลปะในการพรรณนา และควรพิจารณาในก้านความปลอดภัย ความปลอดภัยของสารคดีท่องเที่ยวอยู่ที่ให้ความรู้ ความคิดที่ไม่เป็นพิษเป็นภัย ให้ความรู้ถูกต้อง นอกจากนี้แล้วยังจะต้องพิจารณาในก้านประโยชน์ที่ได้รับ ประโยชน์ที่ผู้อ่านสารคดีท่องเที่ยวปรารถนามีทั้งความรู้ ความคิด ความบันเทิง สารคดีท่องเที่ยวที่ดีจึงควรให้ความรู้ ความคิด ความบันเทิงไว้อย่างครบครัน

สรุปแล้วสารคดีท่องเที่ยวเป็นวรรณกรรมที่ให้ทั้งความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และในการอ่านควรเลือกดูควว่า เรื่องนั้นใครเป็นผู้แต่ง เพราะชื่อผู้แต่งจะบอกให้ทราบถึงประสภการณ์ ความสามารถในการเขียนหนังสือ การอ่านควรพิจารณาหลักฐาน ความจริงว่าน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด มิใช่อ่านเพื่อสนุกสนานเท่านั้น สารคดีท่องเที่ยวที่ดีเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าสามารถสนองความต้องการในความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่ยู่อ่านยังไม่เคยได้พบหรือไปมาได้เป็นอย่างดี

สารคดีประเภทความเรียง

ความเรียง เราใช้ในความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Essay จอห์น ซี - บริเวตัน (John C Brereton 1978 : 23) ให้ความหมายของ Essay ไว้ว่า "คือกลุ่มของข้อความที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ มีความยาวกว่าข้อความธรรมดา ๆ แต่ละย่อหน้าจะมีใจความสำคัญหรือจุดมุ่งหมายเพียงประการเดียว และแต่ละย่อหน้าจะต้องนำไปสู่จุดหมายหลัก และสนับสนุนใจความสำคัญของเรื่องโดยตลอด"

ความเรียงนั้นแท้จริงก็คือเรียงความอย่างหนึ่งนั่นเอง แต่บางท่านก็บอกว่าต่างกัน ดังนี้ ชนะ เวชกุล (2524 : 59) กล่าวว่า "เรียงความจะเน้นลักษณะการแต่งที่แสดงการกระทำ ส่วนความเรียงนั้นเน้นข้อความที่เรียบเรียงเป็นภาษาให้มีความคล่องตัว เขียนได้อย่างอิสระไม่มี

แบบแผนกำหนดจำนวนคำ อาจเขียนในเชิงพรรณนา เชิงประวัติศาสตร์ เชิงปรัชญา และมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการเขียน" แต่ในความเป็นจริงแล้ว เรามักใช้สองคำนี้ในความหมายท่านองเดียวกัน คือเป็นการเขียนเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นเรื่องเป็นราว เพื่อแสดงความรู้ ความคิด ข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยอาศัยการเขียนที่มีรูปแบบและมีศิลปะในการเขียน

วราสนา เกตุภาค (ม.ป.ป.:36-40) แบ่งการเขียนเรียงความแบบต่าง ๆ ไว้สรุปไว้ดังนี้

1. แบบบรรยาย เป็นการเล่าเรื่องให้เป็นไปตามลำดับ จึงต้องรู้จักเลือกเฟ้นสิ่งน่าสนใจ
2. แบบพรรณนา มีการสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนลงไป เพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม
3. แบบเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่ง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจดียิ่งขึ้นหรือเกิดภาพพจน์ได้ชัดเจนขึ้น
4. แบบให้คำจำกัดความ ทำได้ 3 วิธี คือ ใช้คำแทน บอกความหมายอย่างอ้อม ขยายความ
5. แบบหัวข้อตามลำดับชั้นตอน เป็นการเขียนที่อธิบายตามชั้นตอน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจขบวนการแต่ละชั้นได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน
6. แบบโต้คารม เป็นการเสนอความเห็นที่ขัดแย้งกัน โดยผู้เขียนต้องมีเหตุผลและข้อเท็จจริงมาแสดง

เปลื้อง ณ นคร (2516 : 141) แบ่งเรียงความโดยยึดตามโครงเรื่องเป็น 4 แบบสรุปได้คือ เรียงความเรื่องประวัติศาสตร์ เรียงความทมหวคพรรณนา เรียงความแผนกวรรณคดี-วิจารณ์ และเรียงความปัญหาธรรมภาษิต่าง ๆ

การเขียนความเรียงหรือเรียงความนั้น ต้องประกอบด้วย 3 ส่วน คือ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุปท้าย คำนำ เป็นการเขียนบอกแนวทางหรือวัตถุประสงค์ เนื้อเรื่องเป็นใจความสำคัญที่จะกล่าวถึง ส่วนสรุปเป็นการปิดเรื่อง นอกจากส่วนประกอบทั้ง 3 ส่วนนั้นแล้ว ชื่อเรื่องก็มีส่วนดึงดูดใจและเร้าความสนใจของผู้อ่านได้ไม่น้อยไปกว่าเนื้อหาของความเรียง

ในการเขียนความเรียง จะเขียนให้ไต่ลี้ ควรคำนึงถึงหลักในการเขียนดังต่อไปนี้
(ระประนี นาคทรพร 2521 : 61)

1. ความเรียงนั้นจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เมื่อตั้งจุดมุ่งหมายที่แน่นอนลงไปแล้ว ต่อไปก็ประมวลข้อคิดสำคัญ ๆ ที่วงเข้าสู่จุดมุ่งหมายนั้นอย่างมีระเบียบ
2. ความเรียงนั้นจะต้องมีเอกภาพ คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของเรื่อง แม้จะเขียนเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ หลายประเด็น แต่ความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ของเรื่องจะต้องเด่นชัด และมีสัมพันธ์ภาพคือความสัมพันธ์กลมกลืนกับความคิดย่อยในเรื่อง ทั้งจะต้องมีสารัตถภาพ คือการเน้นข้อคิดสำคัญอีกด้วย
3. ความเรียงนั้นจะต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสม คือมีข้อความเปิดเรื่อง ข้อความดำเนินเรื่อง และข้อความปิดเรื่อง ข้อความเปิดเรื่องก็กล่าวสั้น ๆ เพื่อนำเข้าสู่เรื่อง ข้อความดำเนินเรื่องอาจเขียนเป็นตอน ๆ โดยใช้ย่อหน้าช่วย ข้อความปิดเรื่องอาจทิ้งท้ายด้วยข้อคิดสำคัญ
4. ความเรียงนั้นต้องมีการจัดลำดับเรื่องเหมาะสม ก่อนลำดับเรื่องต้องเขียนความคิดรวบยอดไว้เป็นหัวข้อสั้น ๆ แล้วนำหัวข้อสั้น ๆ มาเรียงลำดับให้เป็นระเบียบ ไม่ให้สับสน

หลักสูตรภาษาไทย ในระดับมัธยมศึกษา ก็มีรจการสอนเขียนเรียงความไว้ให้นักเรียน ได้ศึกษาและฝึกฝนทักษะการเขียน ความเรียงหรือเรียงความ จึงเป็นสารคดีชนิดหนึ่งที่ครูควรสนใจ และสนับสนุนให้นักเรียนได้อ่าน เพื่อจะช่วยให้เพิ่มประสบการณ์ อันจะเป็นประโยชน์ในการเขียนเรียงความของนักเรียน

การอ่านและพิจารณาสารคดี

ความสามารถในการอ่านและนิสัยในการอ่านมีความสำคัญต่อการอ่านมาก เราไม่เพียงแต่จะช่วยให้เด็กอ่านได้เท่านั้น แต่ต้องให้อ่านเป็นนิสัยด้วย (David H. Russell 1961 : 4) และนอกจากจะฝึกให้เด็กอ่านเป็นนิสัยแล้ว เด็กควรจะมีรู้จักวิธีอ่านหนังสือแต่ละประเภทด้วย โดยเฉพาะสารคดีเป็นวรรณกรรมที่มีหลายรูปแบบ จึงควรอ่านมาก ๆ หลาย ๆ สาขา และนำมาใช้ฝึกฝนการอ่านเพื่อพัฒนาการอ่านของตนเอง การอ่านสารคดีโดยทั่ว ๆ ไป มีวิธีการดังนี้ (สิทวา พิณภูวาล และ ทิพย์สุนทร นาคอน 2520 : 40)

1. อ่านให้เร็วขึ้นทุกครั้ง พยายามตั้งสมาธิให้แน่น ลืมความยุ่งยากและ
 1 ฟุต จักแสงสว่างให้เหมาะสม ไม่ควรพยายามอ่านเมื่อแสงสว่างจ้าเกินไป หรือสลัวเกินไป
 นั่งตัวตรง อย่าเอนใกล้ทานอน เพราะถ้านั่งสบายเกินไปก็ทำให้อ่านไม่ได้ จงอ่านอย่างพิจารณา
 ทวีความเร็วในการกวาดสายตาไปตามอักษรในหนังสือ

2. อย่าอ่านย้อนไปย้อนมา จงอ่านรูกหน้าไปเรื่อย ๆ ทีละประโยค ทีละ
 บรรทัด อย่าอ่านข้ามไปมา มิฉะนั้นจะสับสนและไม่รู้เรื่อง แต่ถาอ่านจบแล้วไม่เข้าใจจึงทวนค้น
 อ่านใหม่

3. อย่าอ่านอย่างจับผิด การอ่านอย่าพยายามจับข้อผิดพลาดของข้อเขียน
 จะทำให้ผู้อ่านไม่รู้เรื่อง การอ่านอย่างปราศจากอคติ เมื่ออ่านจบแล้ว ผู้อ่านจะเห็นควย หรือไม่
 เห็นควยเชื่อหรือไม่ก็ได้

วิธีการอ่านนับเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากการอ่าน
 อย่างเต็มที่ สำหรับสารคดีที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ นักเรียนอาจใช้วิธี
 การอ่านตามที่หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ (2524 : 2) ให้คำแนะนำไว้สรุปได้ดังนี้

1. อ่านเพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่อง
2. พิจารณาแยกแยะข้อความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
3. นำข้อคิดเห็นที่ผู้เขียนแสดงไว้ มาคิดนึกหรืออภิปรายต่อไป
4. พิจารณาท่านองของผู้เขียนว่าเป็นไปเพื่อบอกความรู้ ชี้ยู่ให้คิดเพิ่มเติม
 เคื่อนสติ หรือเป็นไปในทำนองอื่นอย่างไร
5. เมื่อได้อ่านแล้วคิดแล้ว เรามีความคิดไปในทางใด จะนำสิ่งที่ได้จากการ
 อ่านไปใช้ประโยชน์ในทางใดได้บ้าง
6. ในการเก็บข้อความรู้และข้อคิดเห็น เราควรรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
 ไว้ควย การจะลงความเห็นเชื่อมั่นในสิ่งใด จะต้องใช้เหตุผลประกอบหลายด้านหลายทาง

เราจะใช้วิธีการอ่านแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ในการอ่านควย ถ้าอ่านเพื่อความ
 สนุกสนานธรรมคา ๆ การอ่านก็เป็นไปแบบเรื่อย ๆ ได้ แต่ถ่าต้องการประโยชน์จากการอ่านอย่าง
 แทจจริง ก็ต้องรู้จักอ่านอย่างพิริจพิจารณา วิธีอ่านแมจะสำคัญแต่ต้องใช้ควบคู่ไปกับการรู้จักเลือกเรื่อง

ที่อ่านด้วย ประโยชน์ที่ได้รับจึงจะเป็นไปตามความต้องการ

การที่จะทราบว่าสารคดีที่อ่านนั้น ดีหรือไม่ มีคุณภาพมากน้อยเพียงใด การอ่านโดยทั่วไป แต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถบอกได้ ต้องอาศัยการอ่านอย่างวิเคราะห์วิจารณ์ รู้จักพิจารณา สารคดีเป็นวรรณกรรมที่มุ่งให้ความรู้เป็นหลัก จึงมีวิธีการพิจารณาบางอย่างที่แตกต่างไปจากการพิจารณาเรื่องห่านองมันเทิงคดี

รุท ทูซี (Ruth Tooze 1957 : 218) ให้เกณฑ์ในการพิจารณาซึ่งใช้พิจารณาเนื้อหาของสารคดีโดยทั่วไปได้คือ "ให้ความรู้ ให้ความอธิบาย พัฒนาทัศนคติและค่านิยมที่พึงปรารถนา ช่วยให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เข้าใจสิ่งแวกลอม และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ช่วยให้ เกิดความรู้อย่างแจ่มแจ้ง เพิ่มพูนความรู้สึกที่ดี ให้ความสนุกสนาน ระวังให้เกิดมโนภาพและช่วยให้เกิดความ คิด"

นอกจากนี้ยังมีเกณฑ์ในการพิจารณาสารคดีของบุคคลอื่น ๆ อีก ได้แก่ รัญจวน อินทร-กำแหง (2520 : 43) กล่าวถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาสารคดีไว้ว่า ควรพิจารณาในค่านต่าง ๆ คือ

1. เนื้อหาวิชาและสาระของหนังสือ ควรมีสาระเป็นแก่นสารที่แน่นอน เหมาะสมสำหรับผู้อ่านระดับใด
2. วิธีเสนอหนังสือชวนให้อ่านเข้าใจง่ายเพียงใด
3. การวางเค้าโครงลำดับเรื่อง ไม่ควรซับซ้อนจนจับเรื่องและใจความไม่ได้
4. คุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้เขียน ควรเชื่อถือได้ว่ามีความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนั้นมาจริง
5. พิจารณาสวนประกอบต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านให้สามารถเข้าใจสารของเรื่องได้เร็ว ค้นคว้าได้รวดเร็วขึ้น
6. ลักษณะรูปเล่ม และคุณภาพของการพิมพ์ หมายถึงความถูกต้องชัดเจนในการพิมพ์ ทั้งตัวหนังสือและภาพประกอบ

มะอบ โปษะกฤษณะ (2521 : 107) ให้แนวในการพิจารณาสารคดีอย่างง่าย ๆ สรุปได้ว่า ควรดูในค่านเนื้อเรื่อง ว่ามีสาระเพียงไหน เหมาะสมกับความมุ่งหมายของผู้แต่งหรือไม่

การดำเนินเรื่อง การลำดับความคิดเป็นอย่างไร มีความสลับเนื่องกันดีหรือไม่ เค้าโครงเรื่องเป็นอย่างไร ในด้านความคิดเห็นมีข้อคิดเห็นอะไรบ้าง มีเหตุผลหรือไม่ ให้ความคิดเห็นแก่ผู้อ่านเพียงไร และในทางท่วงทำนองแต่งดูว่าการใช้ภาษาเหมาะสมหรือไม่ น่าสนใจเพียงใด ส่วนนวนโวหารและการยกตัวอย่างแจ่มแจ้งเพียงใด

หลักการพิจารณานี้สอดคล้องกับหลักการพิจารณาของประทีป วาทิกทินกร และ สมพันธ์ุ - เลขะพันธ์ุ (2524 : 40-41) ซึ่งให้เกณฑ์ในการพิจารณาสารคดีไว้สรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหาสาระ คุณค่าของสารคดีอยู่ที่เนื้อหาเป็นประการสำคัญ เนื้อหาที่ดีจะต้องถูกต้องและสมบูรณ์ รวมทั้งการเสนอความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม
2. กลวิธีในการเขียน สารคดีที่ดีผู้แต่งจะต้องใช้จินตนาการ ความสันต์จัดจ้าน และกลวิธีในการเขียนมาก ผู้อ่านสามารถพิจารณาการเขียนสารคดีได้จากถาวรวางโครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการสร้างความสนใจให้แก่ผู้อ่านด้วยวิธีการต่าง ๆ
3. ส่วนภาษา ส่วนภาษาในสารคดีที่ดี ควรมีความชัดแจ้งแจ่มแจ้ง อ่านเข้าใจง่าย ใช้คำที่มีความหมายตรงไปตรงมา ชวนอ่านชวนติดตาม ไม่บิดเบือนความจริง
4. ส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น คำนำ บรรณานุกรม เพื่อช่วยให้ผู้อ่านละเอียดเกี่ยวกับสารคดีเรื่องนั้น

ในเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์พิจารณาประเมินคุณค่าสารคดีนี้ เจนีวา แฮนนา พิลกริม และ มาเรียนา เค มิลลิสเทอร์ (Geneva Hanna Pilgrim and Mariana K Mcallister 1968 : 135-136) กล่าวไว้สรุปได้ว่า การวิเคราะห์และการประเมินค่าสารคดีนั้นง่ายกว่าการวิเคราะห์หนังสือบันเทิงคดี เพราะสารคดีเต็มไปด้วยความจริง การพิจารณาจะต้องดูเนื้อหาของหนังสือว่ามีหลักฐาน ความถูกต้องทันสมัยเพียงใด และควรพิจารณาวัตถุประสงค์ ขอบเขตระดับของหนังสือ และความคิดเห็นของผู้เขียน ตลอดจนตรวจสอบว่าการเรียงลำดับของเนื้อหาครอบคลุมรายวิชาที่ต้องการหรือไม่ นอกจากนี้แล้ว ควรพิจารณาส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น ธรรมเนียม คำอธิบาย ตาราง แผนภูมิ ว่าถูกต้องเพียงพอมากน้อยเพียงใด

ขอเสนอแนะถึงการพิจารณาสารคดีที่กล่าวมาแล้วนั้น มักจะเน้นในด้านเนื้อหา วิธีการเขียน และส่วนประกอบอื่น แต่ยังมีผู้ให้หลักการพิจารณาสารคดี และสามารถนำไปใช้พิจารณาหนังสือ

ใดทุก ๆ ประเภทอีกด้วย คือ สิทธิ พิณจิวาล และนิตยา กาญจนวรรณ (2520 : 386) เป็นผู้ให้หลักสากลในการพิจารณาหนังสือไว้ สรุปได้ดังนี้

1. มีลักษณะดี หมายความว่า มีลักษณะที่เปิดเผย เช่น มีชื่อเรื่อง มีชื่อผู้แต่ง
2. มีประโยชน์ หมายความว่า สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในค่านต่าง ๆ ของชีวิตได้ เช่น ใช้ประกอบความรู้ ความคิด
3. มีความจำเป็น หมายความว่า ถ้าใครไม่ได้อ่านหนังสือเล่มนั้น จะได้รับความเสียหายต่าง ๆ เช่น ทำให้หลงผิด ทำให้ไม่ทันเหตุการณ์
4. มีความงาม หมายความว่า หนังสือเล่มนั้นประกอบด้วยคุณลักษณะทางสุนทรียภาพ เช่น ภาษาไพเราะ บรรยายถึงสิ่งงดงามเชิดชูความจรรโลงใจ
5. มีเกียรติ หมายความว่า หนังสือเล่มนั้นกล่าวแถลงเรื่องราวอย่างตรงตามความจริง โดยไม่บิดเบือน บิดบัง ไม่ใส่ร้ายใคร
6. มีค่านิยมสูง หมายความว่า มีอุดมคติที่คนทั่วไปสามารถนิยมตามได้ ค่านิยมของหนังสือที่ดีมักจะหมายถึง ค่านิยมทางวัฒนธรรม ค่านิยมทางการใช้ภาษา ค่านิยมทางปรัชญา หนังสือที่มีค่านิยมสูง จะช่วยจรรโลงใจให้ผู้อ่านประกอบความดี
7. มีความริเริ่มสร้างสรรค์ หนังสือที่ดีควรมีลักษณะกระตุ้นให้ผู้อ่านมีความคิดสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้แก่ตัวเองและผู้อื่น

คุณค่าเด่นของงานเขียนประเภทสารคดีค่อนข้างจะขึ้นอยู่กับน้ำหนักความตั้งใจและข้อมูลอันถูกต้องตรงกับความเป็นจริง (วิญจวน อินทรกำแหง และ ชลธิรา กลัดอยู่ 2516 : 96) ดังนั้นในการพิจารณาจึงควรพิจารณาตั้งแต่เนื้อหาว่ามีความถูกต้องมากน้อยเพียงใด เชื่อกันได้หรือไม่ มีหลักฐานใดประกอบบ้าง จากนั้นควรพิจารณาค่านศิลปะการประพันธ์ นับรวมถึงความงามในการใช้ภาษา การดำเนินเรื่อง เทคนิคในการสร้างเรื่องที่น่าสนใจ และสิ่งสำคัญที่จะละเว้นเสียมิได้ คือ สารคดีเรื่องนั้นให้ประโยชน์อย่างไรบ้าง เช่น คติธรรม การนำไปใช้ปฏิบัติ

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถบ่งบอกได้ว่า งานเขียนสารคดีเรื่องนั้นดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และถ้าครูจะได้แนะนำให้นักเรียนอ่าน พิจารณาสารคดีในค่านต่าง ๆ ก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในการอ่านของนักเรียน ให้อ่านได้อย่างถูกหลักการ สารคดีนั้นนำเสนอเรื่องราวที่เป็นจริง นอกจากจะช่วยประเทืองปัญญาโดยตรงแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อครูในค่านการสอน อาจนำไปปรับใช้

เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ ได้ ดังที่ โรเบิร์ต วิทเชอเฮด (Robert Whitehead 1968 : 91) กล่าวว่า "หนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องจริง มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับครู ในการที่จะจูงใจนักเรียนเข้าสู่บทเรียน หรือในการแนะนำกิจกรรมใหม่ ๆ"

สารคดีมีหลายรสนหลายแนว ถ้าครูรู้จักนำไปสอดแทรกกับการเรียนการสอนโดยทั่ว ๆ ไป ก็จะช่วยให้การเรียนการสอนน่าสนใจมากขึ้น ทั้งนี้ครูต้องรู้จักจังหวะและโอกาสในการสอดแทรกด้วย เช่น สอนประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ครูอาจเล่าเกร็ดเกี่ยวกับชีวประวัติของพระองค์ให้นักเรียนฟัง หรือแนะนำหนังสืออ่านประกอบที่ให้ความรู้และความเพลิดเพลินให้นักเรียนไปอ่านเพิ่มเติม การกระทำเช่นนี้จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจและเห็นประโยชน์ของสารคดีได้อีกทางหนึ่ง นอกเหนือไปจากการชักชวนแนะนำให้นักเรียนอ่านสารคดีโดยตรง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคุณค่าของสารคดีโดยตรงนั้นยังไม่มี งานวิจัยเท่าที่คนควรรวบรวมได้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บทความ ชีวประวัติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีดังเช่น เทอคสกูล ยูธซานนท์ (2516) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านบทความที่มีเครื่องหมายวรรคตอน กับบทความที่ไม่มีเครื่องหมายวรรคตอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านบทความที่มีเครื่องหมายวรรคตอนกับบทความที่ไม่มีเครื่องหมายวรรคตอนว่านักเรียนอ่านบทความชนิดไหนเข้าใจได้ดีกว่ากัน ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในเขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบความเข้าใจในการอ่าน 2 ชุด ชุดหนึ่งมีเครื่องหมายวรรคตอน และอีกชุดหนึ่งไม่มีเครื่องหมายวรรคตอน ผลของการวิจัยปรากฏว่านักเรียนอ่านบทความที่มีเครื่องหมายวรรคตอนเข้าใจได้ดีกว่าอ่านบทความที่ไม่มีเครื่องหมายวรรคตอน

งานวิจัยเกี่ยวกับสารคดีในช่วงนี้ยังไม่แพร่หลาย หรือมีบ้างก็ไม่ได้เป็นเรื่องหลักหากแทรกไว้กับเรื่องอื่น ๆ เช่น การสำรวจการอ่าน ก็มีกล่าวถึงเรื่องของสารคดีไว้ม้าง ดังเช่น ยูพา โชติเกียรติ (2518) ทำวิจัยเรื่องความนิยมอ่านวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อศึกษาความนิยมอ่านวรรณกรรมร่วมสมัยประเภทต่าง ๆ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชาย 324 คน นักเรียนหญิง 264 คน ซึ่ง

ในปีต่อมา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2520) ได้เสนองานวิจัยเรื่อง การสำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อสำรวจความคิดเห็นของเด็ก และบรรณารักษ์ ในเรื่องความสนใจ และรสนิยมในการอ่านของเด็ก และเพื่อประเมินคุณค่าเด็กนิยมนอ่านหนังสือประเภทใดมากที่สุด ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายทั่วประเทศ ครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ทั่วประเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนทั้งประถมศึกษาตอนปลายและระดับมัธยมศึกษา สนใจอ่านหนังสือประเภทนิทาน-นิยายมากที่สุด ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสารคดีนั้น แสดงให้เห็นว่านักเรียนชอบอ่านสารคดีประเภทประวัติมากที่สุด ทั้งประวัติบุคคลและประวัติสถานที่ นอกจากนี้นักเรียนชอบอ่านสารคดีที่ให้ความรู้โดยทั่ว ๆ ไป สำหรับครูบรรณารักษ์มีความเห็นว่่านักเรียนชอบอ่านสารคดีที่พระราชนิพนธ์โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และหนังสือสารคดีที่เขียนโดยพระยาอนุมานราชชน นายแพทย์ บุญส่ง เลขะกุล

หลังจากนี้ มีผู้ให้ความสนใจสารคดีชนิดต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น สิ่งหนึ่งที่มีผู้สนใจอย่างมากคือ บทความ วรรณกรรมบทความได้รับความนิยมสูงทั้งในการอ่านและการเขียน มีการคัดเลือกบทความเป็นบทเรียนในหนังสือเรียนภาษาไทย และได้มีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนบทความ ดังเช่น เพียงพร โชติกกันตะ (2522) ทำวิจัยเรื่อง การสอนวรรณกรรมบทความระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างบทเรียนทดลองสอนจากผลการวิเคราะห์วรรณกรรมบทความ 9 เรื่องที่กำหนดไว้ในแบบเรียนภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และเพื่อเปรียบเทียบวิธีสอนอ่านแบบที่ความกับวิธีสอนแบบอ่านเอาเรื่องว่าวิธีใดจะให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านสูงกว่ากัน วิธีการวิจัยคือ วิเคราะห์วรรณกรรมบทความ 9 เรื่อง ในด้านต่าง ๆ และสร้างบทเรียนทดลองสอน โดยนำไปทดลองสอนกับนักเรียนโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย จำนวน 80 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าวรรณกรรมบทความทั้ง 9 เรื่อง เป็นบทความทางประเภทกัน คือ มีทั้งบทความปลุกใจ บทความแสดงความคิดเห็น และบทความวิชาการ บทความที่นำมาเป็นแบบเรียนมีคุณค่าในการอ่านและส่วนใหญ่เหมาะสมกับวัย สำหรับเรื่องวิธีสอนอ่านนั้นโดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนอ่านแบบที่ความจะมีความสามารถในการอ่านสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบอ่านเอาเรื่อง

นอกเหนือไปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสารคดีแล้ว การวิเคราะห์

สารคดีที่ได้รับรางวัลก็มีปรากฏ ดังเช่น สุนทร มีพร้อม (2522) ทำวิจัยเรื่องวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กฉบับคณะกรรมการประกวด โดยผู้วิจัยวิเคราะห์หนังสือด้วยตนเอง หนังสือที่วิเคราะห์เป็นหนังสือสำหรับเด็กฉบับคณะกรรมการประกวดในปี พ.ศ. 2519 เป็นหนังสือสารคดี 4 เล่ม บันเทิงคดี 13 เล่ม ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า หนังสือประเภทสารคดีเป็นหนังสือที่ส่งเสริมทางค่านิยมด้านสติปัญญา เนื้อหาส่วนใหญ่ของสารคดีทั้ง 4 เล่มนี้ ให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นไทยที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กได้สำนึกในความเป็นไทย รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้อ่านภูมิใจในชาติกำเนิดของตน การเสนอเรื่องให้ความรู้เป็นส่วนใหญ่ แต่ในขณะที่เดียวกันเด็กจะได้รับความเพลิดเพลินไปด้วย ส่วนหนังสือบันเทิงคดีที่นำมาวิเคราะห์เป็นหนังสือที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และขณะเดียวกันก็ให้ความรู้ และเสริมสร้างศีลธรรมอันดี

ต่อมา เนาวรัตน์ สวินทร์ (2524) ได้ทำวิจัยเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดีและเพื่อสอบถามความคิดเห็นของครูที่มีต่อหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดีที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้วิจัยวิเคราะห์สารคดีด้วยตนเองและสร้างแบบวิเคราะห์ 1 ชุด ให้ครูภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดีของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับการวิเคราะห์ซึ่งรวบรวมได้จากความคิดเห็นของครู ดังนี้คือ สารคดีให้คุณค่าแก่นักเรียนมากในด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมาคือด้านความรู้ เรื่องชีวิตประวัติของชาวเจ้า (มหาตมะ คานธี) ให้คุณค่าทางด้านความรู้ สำนวนภาษา และสารที่ผู้ประพันธ์สื่อมาถึงผู้อ่านในระดับมาก เรื่องชีวิตของฉันทลูกกระทิง ให้คุณค่าทางด้านวิธีเสนอเรื่อง กลวิธีการแต่ง การใช้ภาษา และสารที่ผู้ประพันธ์สื่อมาถึงผู้อ่านในระดับมาก ส่วนเรื่องวิญญานมักปกครองให้คุณค่าทางด้านสารที่ผู้ประพันธ์สื่อมาถึงผู้อ่านในระดับมาก

จากงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนี้ จะเห็นได้ว่าครูภาษาไทยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการเรียนการสอนสารคดี และเป็นประโยชน์ในอันที่จะส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนให้รู้จักเลือกอ่านสารคดีในรูปแบบต่าง ๆ กัน สารคดีนั้นทวีความสำคัญมากขึ้น ทั้งมีผลงานประเภทนี้ปรากฏแพร่หลายมากขึ้นทุกขณะ ครูภาษาไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักและเรียนรู้เรื่องราวของสารคดีโดยละเอียดพอสมควร เพื่อช่วยพัฒนาทักษะการอ่านของตนเองและนักเรียนให้เจริญก้าวหน้า และได้รับคุณค่าจากการอ่านอย่างสมบูรณ์ ทั้งยังจะส่งผลในการช่วยพัฒนาตัวนักเรียนในด้านต่าง ๆ คือ ด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคมให้ดีขึ้นอีกด้วย